

MONOLÓG A TÜKÖRBE

FÉLREÉRTÉSEK TISZTÁZÁSA

A varázslat tart, néha úgy tűnik, nem is szakad soha vége. Amikor azt hisszük, hogy a legunalmasabb, leglátomástalanabb, leglaposabb perceknek éljük, tévedünk.

Nézz bele a tükörbe (foltos réztálca is lehet), nikkelfelület, tótükör vagy barátod szeme. Fésüld egészen oldalra a hajad, de az ellentétes irányba, mint ahogy szoktad. Te vagy az? Valaki, aki hasonlít rád, de nem pont ugyanaz.

Varázsoltál. Nehéz volt? Á dehogy. Csak meg kell találni a különféle változatokat arra, hogy műszerpontosan megfejtsük, miért olyan valakinek az orra, mintha éppen felhúzná, miért olyan a nyaka, mintha benőtt volna, miért olyan a nézése, mintha fél szemére nem látna, vagy miért tud űrhajó nélkül is ugyanúgy repülni, mintha űrhajó vinné, holott űrhajó helyett csak térdzoknijában, bokafixben, rakottszoknyában vagy térdnadrágban van. Erre kell csak rájönni, a többi megy magától is. Csupáncsak árgus szemre van szükségünk. Árgus óriásnak állítólag száz darab volt, megszámozták, ezért elhihetjük. A százaz szám körül csak az tisztázatlan, hogy a kortárs számlálók hogyan értelmezték a százat. Száz párnak, vagy összesen száz darabnak, vagyis ötven pár szemnek. Ez is a nyelvtani slendriánság eredménye: a számoló rá se rántott a pár, a többes szám vagy a darab megkülönböztetésére, és lám, a rendtelenségből ilyen bonyodalmak származnak. Nekem ilyen fél pár sincs, de azért megvagyok, tele látomásokkal — gondoltam —, és tudom: egy pár átlagos szokványszemmel legjobban csak befelé látni. De befelé látni nem nagy kunszt, ezt mindenki tudja. Például Létra tanár úr is mindig pontosan tudta, miben sántikál Enyediné, hogy megnehezítse számára az éjszakai közvilágítást egy tizenötös égő formájában. Pontosan, Árgus szeme nélkül is, hiszen szokványszeme elég volt arra, hogy belelásson Enyediné eléggé maszatos lelkébe, sőt, lelki világába; ha csak úgy kívülről szemlélte volna a dolgokat, fogalma sincs az égeszről.

Ez hát a varázslás és a látomás fogalma, szakirodalom nélkül megvilágított példák segítségével. Jó a fogalmakat tisztázni.

Tisztázási munkáimban tőle telhetően Létra tanár úr is segített. Osztályfőnöki órán harsány kedvvel és hangon kivezényelte Libucit a táblához, és ezt kérdezte:

— Meg tudná-e a tanuló mondani, mit jelent a szeretet szó?

Többoldali megkönnyebbülés. Ez egy olyan kérdés, ami ilyen határozott alakban egyetlen tantárgyban sem fordult elő, készülni sem

lehetett belőle. Szent Pálnak a szeretetről írt leveleiről mi ugyan nem hallottunk, de talán jobb is: ki magyarázta volna el türelmesen azokban a harcos időkben, hogy aki a szeretetről ír, annak nem kell pont egyházi szentnek lennie, sőt, jobb is, ha nem az. Pál esetében csak a véletlen játékaról lehet szó: megírta volna ő azokat a leveleket akkor is, ha csak pusztai halpikkelypucoló, mivelhogy olyan szépen rátapintott a dolog lényegére. Libuci nem ennyire a közepébe, mert:

— A szeretet... tanár úr... a szeretet... A szeretet, ha a szomszéd néni, aki nem ment férjhez, és nem is fog, mert nem veszi senki, ugyanúgy bánik a máltai pincsikutyájával, mintha az a gyereke volna.

Létra tanár úr szaporán bólogat, ami nála ilyen hangtalan formában az ultima furor jele. De Libuci elérte a hallgatást, biztatásnak veszi, ezért megtáltosodva folytatja:

— A szeretet... Ismerek valakit, aki szintén egyedül él, és külön állatszakácskönyvből főz a macskáinak. Vagy például egy barátom mamája azt mondta a filodendronjáról, hogy a gyereket se szerethetné jobban. Borús időben kvarcolja, és nyaralni is magával viszi. A gyereket is. Ezt jelenti a szeretet.

És most jön a látomás. Létra tanár úr megfontoltan diktál, mintha táviratot mondana telefonba, amit ezúttal betűzni sem kell, I mint ló, f mint fülemüle, nem süket a távirás, nyugodtan, tagoltan diktál a táblára, ahonnan másolni kell:

A szeretet szó nincs témához kötve, pont. Kutya, macska vagy filodendron nem tartozik a tárgykörbe, pont. Édesanyám szeretettel vágta le reggelenként a kovászszagú kenyeret, pont. Amit szakácskönyv nélkül sütött, pont. És amit azután teába mártogattunk, pont. Ez volt a szeretet, pont. Volt azért kutyánk is, pont. A kutya őrizte a házat, pont. Volt macskánk is, fogta az egeret, meg idegesítette az említett kutyát, pont. Filodendronunk nem volt, pont. Ha sütött a nap, hát rá is sütött volna, pont. Nyaralni mi magunk se jártunk, pont. Ha járhattunk volna, akkor se tesszük, mert olyan sokan voltunk, hogy megbámulták volna a körmenetet, pont. Hát még filodendronnal, pont.

A látomásnak vége, alkalmazott látomás, a fogalmak alaposabb tisztázása végett.

MONOLÓG A TÜKÖRBE

És akkor azt mondja apa, hogy egy fabatkát se adna értem, se a jövőmért, és hogy úgy érzi, minden hiábavaló volt velem kapcsolatban. Hogy ez az érzés gyakran jön rá, és ha nem volna az a barom-erős hite, már rég lemondott volna rólam. Kérdezem, hogy hogy érti, mármint a lemondást. Ilyenkor — mert ez a dialógus egy állandóan forgó és ismétlődő lemez —, ilyenkor hátrasimítja a haját, és tömpe ujjú kezét legyintésben engedi vissza. Ez fáj. Ez a legyintés fáj a legjobban, nem az, amit mond, hanem a legyintés. Olyan meggyőzően csinálja, és amíg nézem, egészen elfelejtem, kiről is van szó, és magam is legyintek, tévedésből de vele együtt.

Apa a világon legjobban párhuzamokat vonni szeret. Szeret, de nem tud. Ilyenkor hiába próbálok szóhoz jutni, egyszerűen lehetetlen. Csak mondja, mondja, és mélységesen szomorú, csak úgy dőlnék belőle az adatok meg a dátumok, égbekiáltó igazságtalanságok, legszívesebben ezeket is vele mondanám, együtt, kórusban, az esetleges segédpéldákat is, mondanám inkább vele duettben, csak ne kellene hallgatnom, ha már engem nem hagy szóhoz jutni. Sajnos, ezt nem tehetem, valami belső erő nem engedi, hogy ezt tegyem, csak nézem a padlót merőn, az asztal alját, szőnyeggyűrődéseket meg efféléket, és várom, történjen meg a csoda. A csoda, hogy engem is emberszámba vesz.

Tehetek én arról, hogy most nincs háború, hanem viszonylag béke van, és nem vihetek végbe nevezetes háditetteket? Ha már szerinte békében semmiféle értelmes és nevezetes dolgot nem lehet művelni?

Tehetek én például arról, hogy rajtam kívül nincs még nyolc testvérem, pedig az lenne csak az igazi, istenem, kilencen otthon, egy falkában, nem így, folyton egyedül, mint a kivert macska, mit is csinálhatnék a nyafogós húgommal, tehetek én arról, hogy nem vagyunk kilencen? És arról tehetek-e, hogy nem vagyok árva, lelencben, mint ő volt, mert a mamájuk, azaz nagymama egyedül éjben, viharban, egyszer csak egyes-egyedül vészelté át az életet? Ezek szerint engem hibáztat még azért is, amiért ő életben van?

És akkor azt mondja, hogy reméli, nem lesz ez mindig így, egyszer majd benő a fejem lágya, vagy nekem is lesz gyereke, és akkor fenekestül mindent másként fogok látni, de akkor már persze késő lesz, késő bánat pedig, tudjuk, mit ér.

És akkor azt mondja apa, hogy szégyell bárhová elvinni, mert mindenütt csak lebögök, leégetem, így mondja: LEÉGETEM, és neki ebből már elege volt, az égésből, tűzvészből. Mondanám, hogy legjobb tudomásom szerint csak egyszer vitt el a cirkuszba — a két HOLLY-DAY! —, egyszer meg egy mezőgazdasági kiállításra, hát mondaná meg, hol is égetem le tulajdonképpen, a bohócok vagy a fejőgépek előtt. De ezt is csak mondanám, mert nem hagyja, mert mellette másnak szava nem lehet, másnak az ő közelében fű nem terem. Már arra is gondoltam, hogy írok apának egy levelet, abban a levélben minden benne lesz. Rendesen, postán jön majd a levél, és kénytelen lesz elolvasni, mert amikor a postás kihordja a leveleket, én már rég nem vagyok itt, hanem az iskolában. Ez volna a legokosabb: másként hogyan is mondanám meg, hogy szerintem semmi, de semmi vész, ami kis vész meg van, az majd simán elmúlik, olyan simán, mint a pinty, mert az embernek hétről hétre, hónapról hónapra több az elfoglaltsága. Egyszer meg is fogom írni azt a levelet.

És akkor jön az általánosításaival. Hogy miket olvas a sajtóban, mert az újságját következetesen sajtónak hívja. Szerintem a sajtójában a sporton kívül csak a fekete krónikát bogarássza át, különös tekintettel a kiskorú bűnözésre. Mert bennem már, egy szép napon arra ébredek, mert már bennem is bűnözőt fog látni, akkora a fantáziája. Ezek alapján célozgat azután nekem, hogy így meg úgy, az ilyen fiatalok kicsiben kezdik, aztán egyre inkább belemelegszenek, belemélyednek, vérszemet kapnak a dulce vitára, és kész.

Kérdezném, miért meséli ezt pont nekem? De nem hagyja, mert mellette másnak szava nem lehet, körülötte fű nem terem. Megkérném, ne általánosítson már, mert az nem vezet sehová, az általánosíthatóság hiába.

És akkor azt mondja apa, hogy észrevette, mintha valami törvényszerűség volna ebben az egészben. Míg a hosszabb lélegzetűnek ígérkező témákhoz lélegzetet vesz, sikerül elcsípnem az alkalmat, és megkérdeznem: mit ért az „ebben az egészben” alatt? Azt mondja, azt érti, amiről szó van. Hogy kiváló, dolgos, rendes szülőknek ilyen csapnivaló, szóra se érdemes gyerekük van. Kérdezném, célzás-e ez, ránk nézve. De ezt se lehet. Hogy úgy érti-e: egy generáció rendes, egy rendetlen, aztán megint a rendes és így tovább, mert a rendesektől a rendetlen készen kapja a befejezett forradalmat, a normális életközlényeket, neki már az égvilágon semmi nem marad, amiért strapálhatná magát, minden elboronálva, nyugodtan éldegélhet: ezen aztán, ezen a léhaságon megint a következők dolga a megbotránkozás, felháborodás, és az ő dolguk lesz ismét mindent rendbe tenni, előre is, visszamenőleg is, már amit lehet, és ami még menthető. Mert abból, amit mondott, csak az sül ki, hogy ők a rendes generáció, én pedig a rendetlen, aki ha tehetném, még visszamenőleg is elkótyavetyélnék mindent, ami nekik fontos és szent volt. Sajnos, ezt sem lehet ilyen részletesen megtudakolni, mint ahogy semmit, se megmondani, hogy ilyen tévhitekben álmában se ringassa magát, az én esetemben ilyesmiről szó sincs, se azok esetében, akiket ismerek. Hogy lássuk be végre: az ő spanyolviaszuk gyártási módját kutyakötelességünk leegyszerűsíteni, ennyi az egész, ehhez még nem kell feltétlenül rémképeket látnia, fantáziálni.

És akkor azt mondja apa, hogy ők illegális plakátokat ragasztottak. Mondanám, hogy ragasztanánk mi is, de fényes nappal, nyilvánosan; véradásra meg koncertlátogatásra serkentő plakátokat, de a plakátragasztó nem szereti, ha ott ácsingózunk a közelében, miközben ragaszt, de ha ne adja isten úgy fordulna, hát ragasztanánk mi illegálisat is, éjjel is, sőt ügyesebben is, közülünk senkit nem kapnának el, ezt garantálom, és ezért nem muszáj az ördögöt a falra festeni. De nem lehet megmondani neki ezt se, elemi és egyéb akadályok miatt.

És még azt is mondja, hogy ők önképzőkörben többet tudtak, mint mi a középiskolában. Hogy annyi verset én még olvasni se olvastam, amennyit ők kívülről, könyv nélkül tudtak. Rögtön, csak úgy szűrőpróbaképpen, elszavaltatja velem a Huszti dalt. Persze, hogy elakadok a vége felé, pedig ott jön a csattanója, tudom jól, de ilyen légkörben aztán végképp nem lehet verset mondani, nyilván Kőlcsey se gondolt ilyen alkalmakra, amikor megírta. Miért nem kérdezi ugyanilyen alapon például Beniczky Pétert, azt, amelyiknek az a címe, hogy „Hogy az Isten egyedül maga veri a hadakat”, vagy azt a szerelmi éneket a XVII. század második feléből, miszerint „Vagyon-e, szívem, szándékosban”. Szóval, ott ácsorgok annál a sornál huzamosan, hogy „Régi kor árnya felé visszamerengni mit ér?”, és eszembe jut, szerencsétlenségemre, hogy ugyanezt én is megkérdezhetném, de nem lehet, mert nem hagyja, neki a vers verklíje a fontos, és amikor a verkli megáll, diadallal

olyat csavar a fülemen, hogy az majdnem leszakad, és akkor apatikusan ezt mondja még: Látod, ez a ti tudományotok. Konyítani tücsökhöz, bogárhoz, de semmit nem tudni. Ehhez már semmi kedvem nem volt bármit is hozzáfűzni. Legfeljebb József Attilával védhettem volna meg előtte pallérozottságom látszatát.

És akkor azt mondja apa — amikor kifárad, akkor már csak úgy általában beszél, nem pont személy szerint rólam —, és akkor azt mondja, hogy még a második világháború is más kimenetelt kap, ha történetesen az én korosztályomra lett volna bízva a horogkereszt kampóinak a letördelése. Ez már azért mégis sok, gondolom, háború is volt elég, és talán a rendetlen generációkra is esett egy-kettő, ha már a perzsa háborúig megy vissza, föltéve persze, hogy a marathóniaknak és nem a perzsáknak drukkolt.

Így megy ez nálunk otthon, napról napra.

És egyszer csak azt mondja apa, csak úgy általában ezt is, hogy mélyen fájlalja, amiért nem láthat bennünket, a bennünket nyomatékkal mondja, úgy ötven-hatvan éves korunkban. Hiába kérdezem, miért szeretne bennünket annyira látni — a bennünket én is nyomatékkal mondom —, mire gyanakszik megint, mert mintha nem is kérdeztem volna, nem hallja, apa mellett mukkani se lehet. De fölösleges, mert már mondja is, mint a gátját döntött folyó (de szép az a vers, gondoltam), hogy úgy veszi észre, eszünk ágában sincs dolgozni. Szellemi foglalkozáson alább az ötmilliárdos emberiség így fog megoszlan: ötven százalék autóméchanikus, tíz bolti eladó, tíz adminisztrátor, tíz fodrász, kozmetikus és pincér, tíz az idegenforgalomban, és a maradék tíz a mindenféle termelőerő. Már ami az előbbiekből kimaradt. Egy és más pedig kimaradt. Hiába, apa közveszélyes pesszimista, fogalma sincs, miért pont az én orromhoz dörgöli mindezt, kedvenc futballcsapatán kívül csak statisztikákon jár az esze. Már arra is gondolok, ha így folytatja, maholnap öt sem kell a termelők kategóriájába sorolni, hanem oda, ahol a statisztikusok vannak szerinte, még akkor is, ha csak pont nekem beszél, mert ebben az esetben én vagyok a száz százalék. Szerinte. És egyelőre.

Mondott már olyat is, hogy mi nem húzzuk soká, erre mérget venne, mi csak rángatózunk meg lótnunk-futunk sport és testedzés címén. Ezt már nem is akartam megkérdezni, hogy miből gondolja, mert tudom, megmondja magától is. Meg is mondta. Atlétika nélkül az izmok elsatnyulnak, mondta: minden más, amit mi művelünk; akármí, csak nem atlétika, meg Makó meg az a palesztínai megosztott város. Ehhez aztán végképp nincs mit szólni vagy hozzáfűzni.

Mindez még hagyján, csak ne politizálna, és ne pont velem. Elképesztő véleményei vannak, olyan egyéniek, hogy az ember haja égnek áll tőlük. Vett magának egy különbejáratú rádiót, húsz kilós, méter hosszú, fél magas Szimfóniát, a tranzisztorok korában. Antennát is hozott. Lila alapon pókszerű, vörösréz drótok, akár egy kisebb napraforgó, ez ki van tűzve kívül az ablakra. Mindenki, aki csak elmegy az ablak alatt, megkérdezi, mondjuk már meg, ez mire való. Én olyankor lekopok a legközelebbi úton, éppen sietnem kell valahová. De tény, hogy röhögés nélkül nem lehet megállni, anya is, ha meglátja, a

tenyerébe hajtja a fejét, alig hisz a szemének. Szóval, amikor éppen nem nevel, akkor ezt a Szimfóniát csavargatja egész a műsorzárásokig, mert országa válogatja, kinél mikor van kapu, azaz műsorzárás, meg a zónaidő is lényeges, gondolom. Újabban már nem is reggelizek, csak ne kelljen hallgatnom a mélypolitika hírárosaiban rejlő ellentmondások boncolgatását. Apának nem lehet megmondani, hogy ha már aludni képtelen, akkor inkább, plem, plem, sakkozzon.

De mennyi mindent mond apa. Nálam mindenesetre betelt a pohár. Neki mondani semmit nem lehet, mert nem ad rá lehetőséget, csak ő beszél; csendesen lekopni lehetetlen, meg igaz, érdekes is, amit mond, csakhogy neki nem lehet semmit mondani.

Igen, levelet írok apának, postán fogom feladni, szabályosan. És abban a levélben főleg az lesz, hogy én őt nagyon szeretem, és magára vessen, amiért nem enged szóhoz jutnom: egyébként ne aggódjon annyira, velem és velünk körülbelül minden rendben van. Ha itt-ott nincs is rendben valami, az a fő, hogy tudjuk, mi nincs rendjén. Csak ennyit fogok írni. Aláírás: A Te Serifed.

Mikor itt tartott, Serif hitvitázó kedvvel eltette a tükrét.